www.mediataitokoulu.fi

Netiketti-sarjakuvat
Oppimistehtäviä 12-16-vuotiaille

Asiallinen ja huomaavainen käytös Internetissä on vähintään yhtä tärkeää kuin asiallinen käyttäytyminen kasvokkain käytävissä keskusteluissa. Netin näennäisen nimettömyyden suojissa käyttäytymissäännöt saattavat kuitenkin päästä unohtumaan ja siksi niistä on hyvä puhua oppilaiden kanssa aika ajoin.

Päivitetty netiketti, siihen liittyvät sarjakuvat ja tehtävät on julkaistu osana Mediataitoviikkoa vuonna 2013. Kukin harjoitus käsittelee yhtä teemaa netiketistä. Käytä kaikki harjoitukset tai valitse omalle ryhmällesi sopivimmat!

Tietoa nuorten netinkäytöstä löytyy osoitteesta www.mediataitokoulu.fi.

MEKU MLL INHOPE ins@fe

Co-funded by the European Union.

Netiketin kohta 1: Miten huomioit muut?

Kiusaaminen, syrjiminen ja ikävät kommentit tuntuvat pahalta myös netissä. Käyttäydy siis muita kohtaan samoin kuin toivoisit itseäsi kohtaan käyttäydyttävän.

Jokaisella on oikeus päättää omasta julkisuuskuvastaan. Kenestäkään toisesta ei saa jakaa kuvia tai tietoja ilman lupaa, eikä toisen nimellä saa luoda esimerkiksi nettiprofiilia.

Muista, että kaikilla ei ole samanlainen huumorintaju kuin sinulla. Vitsiksi tarkoittamasi kuva tai video ei tunnu kaikista kivalta.

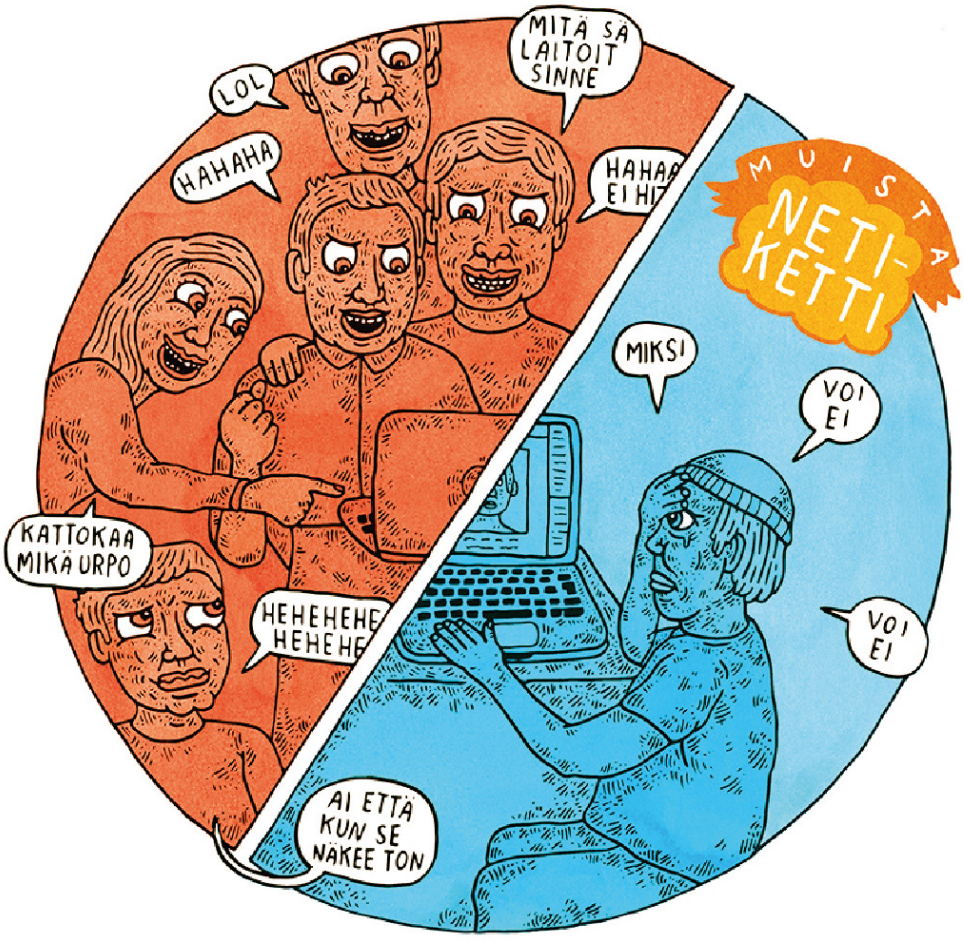

Sarjakuvan piirtäjä Joonas Rinta-Kanto kommentoi piirrostaan: "Kun olin itse nuorempi, netti ei ollut vielä kaikkien ulottuvissa ja niin suuressa roolissa kuin se on nykyään. Nettikiusaamista ei silloin vielä siis oikein esiintynyt. Syrjintä ja ikävä kommentointi internetissä ovat nykyään vakava aihe. Aina ei tule oikein mietittyä mitä netissä tulee tehtyä ja miltä se toisesta tuntuu. Kuvassa halusin tuoda jotenkin näkyviin tietokoneen molemmat puolet. Toisella puolella porukka heittää omasta mielestään hyvää läppää ja esimerkiksi pistävät "hauskaa" kuvaa toisesta tyypistä nettiin jakoon. Toisella puolella taas nähdään miten pahalta se voi toisesta tuntua."

Kohderyhmä: Luokka-asteet 7-9
Tavoite: Löytää tapoja nettikiusaamista vastaan
Kesto: 45 min
Tarvikkeet: Kirjoitusvälineet

Ensimmäisessä netikettisarjakuvassa tuodaan esiin kiusaamistilanne. Kiusaamista ei pidä hyväksyä, vaan siihen tulee aina puuttua. Sarjakuvaan liittyvän tehtävän tarkoituksena on kehittää ohjeet netissä tapahtuvan kiusaamisen varalle. Ohjeita kiusaamisesta kehitetään yleisesti netinkäyttäjille, kiusaamistilanteen näkijälle sekä kiusatulle.

1. Keskustelu sarjakuvasta. Keskustelkaa yhdessä sarjakuvasta ja sen tapahtumasta.

- Mitä siinä tapahtuu?
- Mitä hahmoja sarjakuvassa on?
- Mitä tietokoneen ruudulla näkyy?
- Mitä kiusattu poika voisi tehdä?

Keskustelkaa lisäksi netiketin kohdasta ja netissä tapahtuvasta kiusaamisesta. Mitä nettikiusaaminen on? Millaisia muotoja se voi saada? Mistä kiusaaminen johtuu?

2. Teemaryhmiin jako.

Jaa luokka kolmeen osaan. Ryhmissä oppilaiden tehtävänä on kehittää ohjeet netissä tapahtuvaa kiusaamista vastaan. Ensimmäistä aihetta käsittelevän ryhmän tehtävänä on laatia yleiset ohjeet netinkäyttäjille. Toisen ryhmän tavoitteena on laatia ohjeet nettikiusaamista todistavalle. Kolmas ryhmä keskittyy puolestaan laatimaan ohjeita kiusatulle.

I ryhmä: Ohjeet netinkäyttäjille. Netissä jokaisella on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja luoda sinne sisältöä, jakaa kuvia ja tietoja. Miten netistä voi tehdä paremman paikan? Miten jokainen voi osaltaan olla tekemässä netistä parempaa paikkaa? Laatikaa vähintään viisi ohjetta.
II ryhmä: Ohjeet kiusaamisen todistajalle. Oletko nähnyt kiusaamista netissä? Vaikka et itse olisi tapahtumaan osallinen, on sinulla mahdollisuus puuttua kiusaamiseen. Miten kiusaamiseen kannattaa puuttua? Keksikää vähintään viisi keinoa.
III ryhmä: Ohjeet kiusatulle. Kiusaamista on monenlaista. Ohjaa ryhmäläiset pohtimaan ohjeita kiusatulle. Miten kannattaa toimia erilaisissa tilanteissa? Mitä keinoja kiusatulla on käytössään? Keneen kannattaa esimerkiksi ottaa yhteyttä? Listatkaa vähintään viisi ohjetta.

3. Yhteisen ohjeen laatiminen.

Keskustelkaa ryhmien ideoista. Mitä ajatuksia ne herättävät? Mitä muuta kiusaamisen ehkäisemiseksi voitaisiin tehdä? Kootkaa ohjeet yhteen esimerkiksi luokan blogiin tai julisteeksi seinälle. Voitte palata ohjeisiin myöhemmin ja päivittää niitä ajan tasalle.

Netiketin kohta 2: Miten suojaat yksityisyytesi?

Jokaisella on oikeus yksityisyyteen ja siitä kannattaa pitää kiinni. Oletko miettinyt näitä asioita: Millaisia kuvia ja tietoja jaat itsestäsi? Kenelle jaat mitäkin? Mitä nettipalvelut sinusta tietävät ja mihin ne mahdollisesti tietojasi käyttävät? Tarvitseeko kavereiden ja nettituttujen tietää, missä milloinkin olet? Kannattaako kaikki kaveripyynnöt hyväksyä?

Huolehdi siitä, että salasanasi ja käyttäjätunnuksesi ovat vaikeasti arvattavia. Pidä ne turvassa niin, ettei kukaan pääse esimerkiksi profiiliisi käsiksi. Yleisellä paikalla kannattaa kiinnittää huomiota siihen, ettei kukaan ulkopuolinen pääse näkemään, mitä teet netissä.

Sarjakuvan piirtäjä Tuuli Hypen kommentoi piirrostaan: ‘Internetin yhteisöpalveluista on ollut minulle paljon hyötyä, mutta toisaalta olen välillä huolissani siitä, miten ihmisten henkilökohtaisten tietojen tallentaminen ja uteleminen arkipäiväistyy. Yksityiselämä voi nykyään mennä jakoon ja likoon vähän turhankin helposti. Piirtämässäni kuvassa harmittomaksi naamioitunut identiteettivaras onkii tietoja ja tunnisteita. Kuvan idea syntyi heti, muttei onneksi omakohtaisesta kokemuksesta.”

Kohderyhmä: Luokka-asteet 7-9
Tavoite: Lisätä ymmärrystä netinkäytön pelisäännöistä
Kesto: 45 min
Valmistelut: Järjestä tilaan pitkä tyhjä tila eli jana, jonka päihin tulostat laput "TÄYSIN SAMAA MIELTÄ" ja "TÄYSIN ERI MIELTÄ".

Toisessa netikettisarjakuvassa kuvataan netin riskejä. Netinkäyttäjä näkee netistä vain pienen osan: aina ei voi edes tietää, mihin kaikkialle omat tiedot ja kuvat leviävät. Siksi kannattaa miettiä tarkkaan, mitä tietoja itsestä kannattaa nettiin laittaa. Vanhemmat voivat auttaa omien tietojen hallinnassa – mutta missä määrin vanhempien on hyvä sekaantua lasten netinkäyttöön?

1. Keskustelu sarjakuvasta. Keskustelkaa yhdessä sarjakuvasta.

- Mitä siinä tapahtuu?
- Mitä kaikkea kuvassa näkyy?
- Keksittekö vielä jotain muuta, mitä netissä voi tehdä?
- Millaisia riskejä netinkäyttöön liittyy?

2. Janatehtävä. Miten paljon vanhempien tulee tietää lastensa netinkäytöstä?

Ohjeista oppilaat väittämäharjoitukseen. Kerro oppilaille, että sinä kerrot pieniä tarinoita, joihin he vastaavat asettumalla janalla mielipidettään vastaavaan kohtaan. Janan toisessa päässä on mielipide "täysin samaa mieltä" ja toisessa päässä "täysin eri mieltä". Janaa saa hyödyntää sen koko pituudelta.

Tarina 1: ”14-vuotias Lasse juttelee joka päivä kavereidensa kanssa Mesessä. Äidin mielestä siihen kuluu liikaa aikaa. ”Sinun pitäisi käyttää aikaa läksyihin! Sitä paitsi te vain höpötätte Mesessä jostain turhanpäiväisistä tietokonepeleistä.” Lasse suuttuu. ”Mistä sinä tiedät, mistä me juttelemme? Sinulla ei ole oikeutta lukea yksityisiä Mese-keskustelujani”, hän huutaa. ”Etkö tiedä, että YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapsilla on oikeus yksityisyyteen?”

Oletko samaa vai eri mieltä väittämästä: Vanhempien on hyvä seurata lastensa netinkäyttöä?

Tarina 2: ”15-vuotias Jesse on tutustunut chat-sivustolla erääseen valokuvaajaan. Jussi on 32-vuotias ja kertoo ottaneensa kuvia useista julkkiksista. Hän kehuu Lassen profiilikuvaa upeaksi ja kehottaa Jesseä harkitsemaan mallin uraa. Hän pyytää Jesseä ottamaan itsestään muutamia testikuvia kaverin kanssa. Jos kuvat onnistuvat, Jussi pyytää Jessen valokuvausstudiolleen. Jessen isä lukee viestit salaa, tajuaa tilanteen ja käskee Jesseä lopettamaan yhteydenpidon valokuvaajaan.”

Oletko samaa vai eri mieltä väittämästä: Vanhempien on hyvä seurata lastensa netinkäyttöä?

Tarina 3: ”Jennika on isänsä kaveri Facebookissa. Isä huomaa, että Jennika kavereineen kommentoi jatkuvasti ikävään sävyyn muutaman luokkakaverinsa päivityksiä ja kuvia. Isä ottaa asian puheeksi kotona ja luokan opettajan kanssa ja kiusaamista ryhdytään selvittämään.”

Oletko samaa vai eri mieltä väittämästä: Vanhempien on hyvä olla lastensa kavereita Facebookissa?

Tarina 4:”Jessika on pelannut jalkapalloa pienestä pitäen ja hänen äitinsä on joukkueen valmentaja. Mutta Jessikaa ei ole huvittanut jalkapallo vähään aikaan ja hän miettii, pitäisikö hänen lopettaa koko harrastus. Hän pohtii asiaa Facebookissa kavereidensa kanssa. Hän ei muista, että myös äiti on hänen kaverinsa Facebookissa. Tämä johtaa illallispöydässä keskusteluun, johon Jessika ei olisi ihan vielä valmis. Hän ei pidä siitä, että äiti on tarkkaillut häntä netissä.”

Oletko samaa vai eri mieltä väittämästä: Vanhempien on hyvä olla lastensa kavereita Facebookissa?

Tarina 5: ”Leevi käyttää nettiä monta kertaa päivässä. Enimmäkseen hän käy Facebookissa ja pelisivuilla. Mutta toisinaan hän käy myös pornosivuilla, joille hän alun perin päätyi googletettuaan ”olenko homo”. Eräänä päivänä äiti sanoo, että hän ei halua Leevin käyvän sellaisilla sivuilla ja uhkaa ottaa tietokoneen pois Leeviltä joksikin aikaa. Leeviä nolottaa ja pian myös suututtaa, kun hän tajuaa että äiti on käynyt nuuskimassa hänen tietokoneellaan.”

Oletko samaa vai eri mieltä väittämästä: Vanhempien on hyvä seurata
lastensa käyttämän tietokoneen sivuhistoriaa?

Päättäkää tunti keskustelemalla yleisesti:
Missä menee vanhempien hyväntahtoisen suojelun ja liiallisen kyttäämisen raja?

Netiketin kohta 3: Miten arvioit luotettavuutta?

Netissä voi tutustua erilaisiin ihmisiin ja sieltä voi löytää myös uuden ystävän. Mutta mistä tiedät, että tuttusi on sellainen kuin väittää olevansa? Ensi kertaa tavattaessa kannattaa ottaa turvallisuusseikat huomioon: kerro tapaamisesta etukäteen muille, ota kaveri mukaan ja sovi tapaaminen julkiselle paikalle.

Netti on täynnä sisältöä, joka voi olla tekstin, kuvan tai vaikka videon muodossa. Mitä netti-sisällöt sinulle yrittävät kertoa ja kuka on niiden takana? Mistä tiedät, mikä on totta ja mikä ei? Kannattaa pohtia, mihin ja kehen verkossa voi luottaa. Muista, että monet nettimarkkinoinnin keinot ovat hyvin huomaamattomia.

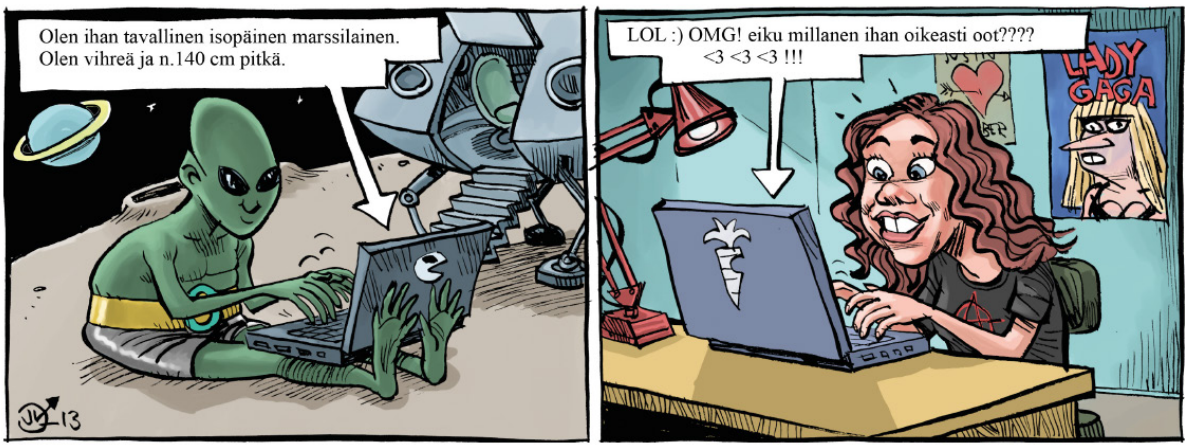

Sarjakuvan piirtäjä Jarkko Vehniäinen kommentoi piirrostaan: ‘Sarjiksen idea syntyi lauseen ‘Mutta mistä tiedät, että tuttusi on sellainen kuin väittää olevansa?” Tässä sarjiksessa henkilön omakuvaus kuulostaa uskomattomalta, mutta onkin sitten totta. Mutta kannattaa pitää mielessä, että kaikki eivät ole niin rehellisiä ja luotettavia kuin isopäiset marsilaiset.”

Kohderyhmä: Luokka-asteet 7-9
Tavoite: Oppia keinoja nettitutun luotettavuuden varmistamiseen
Kesto: 45 min

"Netissä kuka vain voi olla kuka tahansa." Varoituksen kuulee usein sanottavan nettikeskusteluiden yhteydessä. Tämä netikettisarjakuva kertoo luottamuksesta nettikeskusteluissa. Mistä voi tietää, kenen kanssa netissä juttelee?

Tehtävässä ideoidaan erilaisia nettiin liittyviä tilanteita, joissa toisen tunteminen on tärkeää. Siinä pyritään kiinnittämään huomiota nettitutun tapaamisen suunnitteluun ja sen mahdollisuuksiin.

1.Keskustelu sarjakuvasta. Käy oppilaiden kanssa sarjakuva ja siihen liittyvä netiketti läpi.

- Mitä siinä tapahtuu?
- Mitä hahmoja sarjakuvassa on?
- Mitä ajatuksia sarjakuva herättää?
- Miten tarina jatkuu?

2. Uusien ihmisten tapaaminen.

Verkossa on mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin ja saada myös uusia ystäviä. Kysy oppilailta, missä ja minkälaisissa tilanteissa netissä voi muihin tutustua. Jos nettitutun haluaa tavata, miten siihen tulisi valmistautua ja mitä asioita tulisi ottaa huomioon? Mitkä asiat ovat oppilaiden mielestä erityisen tärkeitä?

3. Esitysten valmistelu.

Jaa oppilaat sopivan kokoisiin esiintymisryhmiin. Ryhmissä oppilaat pääsevät suunnittelemaan tilanteen, jossa tuodaan esiin jokin nettitutun tapaamiseen liittyvä viesti tai opetus. Esitettävän tai näyteltävän tilanteen ei siis tarvitse olla varoittava esimerkki vaan se voi korostaa myös nettitutun tapaamisen positiivisia mahdollisuuksia. Suuntaa voi hakea esimerkiksi päivän sarjakuvasta ja sen jatkosta.

4. Esitykset. Esittäkää ryhmäläisten näytelmät muille ja käykää ne yhdessä läpi.

- Mitä esityksessä tapahtui?
- Mikä viesti siitä välittyi ja mitä ajatuksia se herätti?
- Voisiko vastaavanlainen tilanne tapahtua oikeassa elämässä?

Netiketin kohta 4: Millaista sisältöä luot?

Netti tarjoaa paljon työkaluja, joiden avulla voit tuoda ajatuksiasi ja teoksiasi näytille myös muille. Sinulla on oikeus omiin tuotoksiisi, esimerkiksi itse laatimiisi teksteihin ja videoihin. Samat oikeudet koskevat myös muiden töitä, eli niitä ei saa luvatta kopioida.

Netissä on helppoa ilmaista oma mielipiteensä. Sananvapaus onkin oikeus, jota kannattaa käyttää. Muista kuitenkin, että ketään ei saa loukata. Tiedätkö, miten lait säätelevät nettikäyttäytymistä?

Kohderyhmä: Luokka-asteet 7-9
Tavoite: Lisätä ymmärrystä netissä julkaisemisesta, mm. tekijänoikeuksista
Kesto: 45 min
Tarvikkeet: Paperia, piirustustarvikkeet, (pääsy verkkoon)

Tämä netikettiosio nostaa esiin sisällön luomiseen liittyviä kysymyksiä. Miten nettiä voi käyttää luovuuden apuna? Sisällön luominen verkkoon ja sen julkaiseminen eivät kuitenkaan ole aivan yksinkertaisia asioita.

Jokaisella on oikeus omiin tuotoksiinsa, esimerkiksi itse laadittuihin teksteihin ja videoihin. Samat oikeudet koskevat myös muiden töitä, eli niitä ei saa luvatta kopioida. Tehtävän tarkoituksena on innostaa nuoria luovuuteen.

1. Lue netiketin kohta ääneen.

2. Kehota oppilaita laatimaan pareittain netiketin kohtaan liittyvä sarjakuva.

3. Kun sarjikset ovat valmiita, miettikää yhdessä, mitä kaikkea pitää ottaa huomioon, jos oppilaiden tekemät sarjakuvat laitettaisiin verkkoon. Keneltä pitää kysyä lupa?

4. Jos oppilaat haluavat, laittakaa sarjakuvat verkkoon ja seuratkaa niiden leviämistä sosiaalisessa mediassa.

Netiketin kohta 5: Keskustele netistä!

Mikä on sinulle tärkeää netissä? Juttelemalla nettisisällöistä muiden kanssa laajennat omaa tietämystäsi internetin mahdollisuuksista. Muilta voit saada vinkkejä hyvistä sivuista ja sovelluksista ja voit myös jakaa omia kokemuksiasi.

Joskus internetin sisällöt voivat ahdistaa tai järkyttää. Älä laita vahinkoa kiertämään - oikea tapa toimia on ilmoittaa asiattomista sisällöistä sivuston ylläpitäjälle. Mieltä askarruttavista nettisisällöistä kannattaa rohkeasti jutella luotettavan henkilön kanssa.

Sarjakuvan piirtäjä Anni Nykänen kommentoi piirrostaan: ‘Olen kauhean utelias luonteeltani ja nuorempana klikkailin innokkaasti kaiken maailman linkkejä, joihin törmäsin internetissä. Sain pari kertaa kokea melko ikäviä yllätyksiä ja nykyään osaan jo arvata kannattaako kurkata linkin taakse vai ei. Sarjakuva sai inspiraatiota omista kokemuksistani, kun joku oli päättänyt pistää eräälle foorumille törkyisän linkin. No se käyttäjä ei siellä foorumilla pitkään linkkejään jaellut vaan ylläpitäjät käyttivät valtaansa ja poistivat kyseisen pelleilijän keskustelusta.”

Kohderyhmä: Luokka-asteet 7-9
Tavoite: Rohkaista keskustelemaan netin sisällöistä
Kesto: 45 min
Tarvikkeet: Kirjoitusvälineet

Viides netikettisarjis esittelee netinkäyttöön liittyvän tilanteen, jossa väärään aikaan aukeavat pop up -ikkunat aiheuttavat kiusallisen väärinkäsityksen. Pop up:it ovat nettimainonnassa käytettäviä ponnahdusikkunoita. Mikä tekee sarjakuvan mainoksista erikoisia? Miksi?

1. Keskustelu sarjakuvasta. Keskustelkaa yhdessä sarjakuvasta.

- Mitä siinä tapahtuu ja ketä sarjakuvan hahmot ovat?
- Mistä väärinkäsitys johtuu?
- Miksi sarjakuvan äiti kiivastuu?
- Millä muulla tavalla äiti olisi voinut reagoida?
- Miksi Teemu häpeää ponnahdusikkunoita?

Kysy oppilailta lisäksi heidän omista nettisäännöistään. Miten usein he keskustelevat vanhempiensa kanssa netinkäytöstä? Millaisia sääntöjä heillä on kotona netinkäytölle?

2. Keskustelun kirjoittaminen.

Jaa oppilaat pareihin. Opasta oppilaita laatimaan sarjakuvalle jatkoa. Miten tilanne kehittyy?

3. Keskustelun esittäminen.

Keskustelut luetaan ääneen. Jokainen pari lukee ääneen jonkin muun parin kirjoittaman keskustelun. Kerää kirjoitetut keskustelut ja sekoita niin, etteivät ne ole järjestyksessä. Jaa ensimmäiselle parille ensimmäinen keskustelu, jonka he esittävät. Käykää kaikki esitykset läpi.

Vaikuttivatko esitykset aidoilta? Voisiko keskustelu oikeassa tilanteessa edetä esitysten tavoin? Netistä löytyy paljon erilaisia sisältöjä ja niiden pariin voi joutua välillä vahingossakin. Jos kohtaa netissä jotain epämiellyttävää, siitä on hyvä jutella jonkun kanssa. Omat vanhemmat kannattaa pitää ajan tasalla omasta netinkäytöstä myös sen takia, että jos ikävää tapahtuu, heille on helpompi mennä kertomaan.

MEKU MLL INHOPE ins@fe Co-funded by the European Union.